

Geofysikeren Elin Darelius, en av de «reisende» som har bidratt til dette kapittelet, fotografert på forskningsreise i det sørlige Weddellhavet, Antarktis, i mars 2021. Til venstre Mía Wege, Universitetet i Pretoria, keiserpingvin i midten, og Darelius til høyre. Foto: Dave Stenssen.

Kapittel 8

Akademikere på reise

Dunja Blažević

Dette kapitlet utforsker hva som karakteriserer «den internasjonale akademiker» og hvordan idealet om å være internasjonal er blitt utformet. Kapitlet handler særlig om det å være akademiker på reise, med ulike formål med ulike oppgaver. Det er basert på intervjuer med et knippe akademikere med minimum ett felles referansepunkt, at deres praksis og virke ved Universitetet i Bergen periodevis har medført at de har forlatt UiB til fordel for institusjoner andre steder. Internasjonale akademikere forstås her altså i første rekke som reisende akademikere, og reisende i den forstand at reiser har vært av betydning i den akademiske karrieren.

For ulike formål har akademikere så godt som alltid reist mellom land og institusjoner. Mens noen har reist for å lære, har andre reist for å knytte kontakter med fagfeller i andre byer og land. Reisenes innramming har også variert, med den klassiske dannelsesreisen på den ene siden, og reiser som uttrykk for enkeltuniversiteters globaliserings- og internasjonaliseringsstrategier på den annen.

I dette verket skrives det om akademikere på reise i flere kapitler. Universitetets skiftende internasjonaliseringspolitik analyseres i kapittel 6 i dette bindet, mens andre kapitler viser hvor universitetets kvinner og menn kommer fra. Dette kapitlet dreier seg om kvinner og menn som har reist til eller fra UiB. Hva slags reiser har akademikerne lagt ut på, og hvilken betydning har reisene hatt i tiden fra universitetets grunnleggelse og til i dag? I dette kapitlet identifiseres noen ulike typer av reiseformål, og formålene knyttes også til noen ulike tidsrom. Det er særlig lærereiser som står i sentrum på 1950- og -60-tallet. På 1980- og -90-tallet er de vitenskapsdiplomatiske reisene viktigere. I tiden etter årtusenskiftet står det å reise for å arbeide sentralt. Dette betyr ikke at den ene reiseformen avløser den andre. Lærereiser finnes i hele tidsrommet. Det å reise på vegne av universitetet, for å legge til rette for møter mellom UiB-akademikere og akademikere fra andre land, er et nytt aspekt ved universitetene fra midt på 1980-tallet. Tiden etter årtusenskiftet omfatter både lærereisene og de diplomatiske reisene, men preges i tillegg av fremveksten av et europeisk akademisk arbeidsmarked, utviklet i kjølvannet av EØS-avtalen og andre internasjonale og bilaterale avtaler. De siste 25 årene preges dessuten av at langt flere akademikere kommer til UiB, ikke minst som resultat av en villet europeisk internasjonaliseringspolitik.

I analysen er periode og reisemåte knyttet til spørsmål om hvordan reisende akademikere har opplevd det å være på reise. Hva har motivert dem til å reise? Hva har de sosiale og kulturelle gevinstene og kostnadene ved reisene vært? Hvilke forventninger har akademikere hatt til sine reiser? Endelig, hvordan har reisene påvirket den enkelte?

Drøftingen i kapitlet tar utgangspunkt i kunnskapshistoriske arbeider som de siste årene har drøftet hvordan dagens akademiske reiseordninger har blitt til. Både fremveksten av store statlige ordninger, slik som Fulbright-fondet, og private filantropiske stif-

telser, slik som Rockefeller Foundation, er utforsket.¹ I litteraturen er det stilt spørsmål om hvordan disse ordningene har bidratt til å fremme internasjonal utveksling som idé og praksis, hvilke utvalgs-kriterier for tildeling av stipend som er utviklet, hvordan utvalgs-kriteriene påvirket hvilke akademikere som fikk tilslag, og hvilke virkninger tildelingene fikk i fremveksten av nye vitenskapelige disipliner ved universitetene.² Dette kapittelet bidrar til denne lit-teraturen ved å undersøke hva det kan innebære å være en reisende akademiker ved UiB til ulike tider og på ulike måter.

I tillegg til analyser i andre kapitler bygger dette kapittelet på et knippe intervjuer med informanter som har ulike erfaringer med akademiske reiser, og et utvalg av universitets- og forsknings-politiske dokumenter. Informantene er valgt for å få frem et mest mulig mangfoldig bilde av akademiske reiser. Professor emeritus i allmenn litteraturvitenskap Per Buvik og professor i sosiologi Johannes Hjellbrekke ble spurt om å delta fordi de begge ledet Det norske universitetssenteret i Paris. De kunne derfor belyse ulike aspekter ved å være en reisende akademiker som representerer UiB i utlandet. Professor emeritus Stein Kuhnle og postdoktor Hans Jørgen Gåsemyr, begge statsvitere, ble spurt fordi de har arbeidet som forskere og forelesere ved Det nordiske senteret ved Fudan universitet i Shanghai. Samtidig skiller de seg fra hverandre i alder og erfaring. Mens Kuhnle var med på å etablere samarbeidet og senteret i Shanghai, har Gåsemyr gjort sine erfaringer innenfor et allerede etablert samarbeidssystem. Tre av informantene ble spurt fordi de forsker innenfor fagfelt som er tema for vitenskaps-historiske analyser i andre kapitler i dette verket. Elin Darelius er professor i geofysikk og tilknyttet Bjerknessenteret for klimaforsk-ning, forsker Salwa Suliman er odontolog med tidligere erfaring som kvotestudent ved UiB, og postdoktor Redi Koobak arbeidet på intervjutidspunktet med kjønnsforskning ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning. I tillegg ble alle postdoktorer ved Det psykolo-giske fakultet spurt om å delta i intervjuarbeidet. Som vist i kapit-
tel 1 i bind 2 vokste gruppen av postdoktorer i en periode svært raskt, og er den gruppen ansatte med flest utenlandsk rekrutterte. Postdoktores fortellinger kan av slike grunner nyansere de andre

1 Lebovic 2013; Niskanen 2017.

2 Barany 2021; Niskanen 2017.

informantenes fortellinger om akademisk reising. Nå viste det seg vanskeligere enn først antatt å rekruttere postdoktorer, blant annet på grunn av den pågående pandemien, men det ble anledning til å intervju fire av dem: Tony Leino, Usman Isyaku, Gerard Eric Dwyer og Kjetil Vikene. Dette kapittelet baserer seg i tillegg på intervjuer gjort våren 2015 med professor emerita i arkeologi Randi Håland og professor emerita i biokjemi Karen Blaauw Helle.

Å reise for å lære

Som også drøftet i kapittel 6 i dette bindet var og er de akademiske reisene, også ved det nye UiB, en videreføring av en klassisk måte å reise på – å reise for å lære. Slike reiser varierte over tid og mellom fag. Ett eksempel her er hentet fra biokjemien, et annet fra arkeologien, et tredje fra geofysikken.

I vitenskapshistoriske studier understrekes særlig medisinske internasjonale karakter, og det gjelder ikke minst i fag som fysiologi og biokjemi. I en studie om de medisinske disiplinene hygiene og fysiologi vises dette tydelig.³ Fra midt på 1800-tallet reiste norske vitenskapsmenn til franske og tyske kjemi- og fysiologimiljøer. De første professorene i disse fagene reiste og var del av internasjonale forskerfellesskap. Da UiB ble etablert, var reiser fortsatt viktige, men reisemålene andre, og formålet litt forskjellig. Da det åpnet i 1948, var det heller ikke preklinisk undervisning ved Det medisinske fakultet. Ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet fantes det derimot både forskning og undervisning i kjemi. Biokjemikeren Torbjørn Gaarder, som ble professor i kjemi ved Bergens Museum i 1931, bestyrte Kjemisk institutt og arbeidet med biokjemisk forskning. I 1951 begynte dessuten den nyansatte zooloogen Einar Eliassen å gi et undervisningstilbud i biokjemi ved instituttet.⁴

Ved UiB fikk biokjemi og fysiologi tidlig en faglig forankring innenfor realfagene, noe senere ved Det medisinske fakultet. Fysiologi var imidlertid et nødvendig fag i den prekliniske delen av medisinerutdanningen og måtte bygges opp. I 1954 ble Karl Closs

³ Elvbakken 2020.

⁴ Helle, Martinez & Reed 2013: 10. Se også kapittel 2, bind 2.

utnevnt i professoratet i klinisk farmakologi. Closs kom fra Universitetet i Oslo (UiO) og Norges tannlegehøyskole, og hadde en lang karriere som kjemiker og samarbeidspartner med fysiologer før han ble lege i 1942. I 1962 ble han den første professoren i biokjemi ved UiB, også en nødvendig del av den prekliniske utdanningen.⁵ I 1953 kom også Leiv Klungøy, med en magistergrad i ernæringsfysiologi fra Institutt for ernæringsvitenskap ved UiO, til miljøet. Midt på 1950-tallet hadde Klungøy et lengre studieopphold ved University of Oregon, Corvallis.⁶

Karen Blaauw Helle kom inn i fysiologimiljøet ved UiB som student i 1953. Hun var en av de første studentene i biokjemi, og den første til å levere hovedfagsoppgave i faget.⁷ Mens Closs var instituttansvarlig, var Klungøy veileder. Oppgaven var basert på arbeid Helle hadde gjort i Klungøys laboratorium.⁸ I likhet med sine veiledere ble også hun en internasjonalt orientert akademiker. Hun foretok sin første akademiske reise i 1956.⁹ Da hadde hun fått et fireårig Fulbright-stipend for å ta doktorgrad ved University of Washington, Seattle, i det biokjemiske laboratoriet til Edmond Henri Fischer og Edwin G. Krebs – de to senere nobelprisvinnerne i medisinsk og fysiologisk forskning.¹⁰ Å være i Seattle ga på den ene siden kunnskap, på den annen også faglig tyngde da Helle vendte hjem til Bergen. Slik kan hennes erfaring sammenlignes med tidligere norske medisineres og naturviteres opphold ved britiske, tyske og amerikanske laboratorier.¹¹ Hun reiste for å lære, og i likhet med sine forgjengere knyttet også hun forbindelser og etablerte vitenskapelige nettverk. Som den amerikanske vitenskapssosiologen Thomas Gieryn understreker, var laboratorier på mange måter selve stedet for den forskningen som det ble regnet som verdt å arbeide med.¹²

Også i måten reisen var finansiert på, lignet den på tidligere

5 Ulvik mfl. 2000.

6 Sst.: 23.

7 *Fosfatforbindelser i Escherichiacoli*; sst.

8 Sst.

9 Sst.

10 Edmond Henri Fischer og Edwin G. Krebs ble tildelt Nobels pris i medisinsk eller fysiologisk forskning i 1992 for deres arbeid med fosforylering og de fosforylering i cellene.

11 Elvbakken 2020; Elvbakken & Lykknes 2016.

12 Gieryn 2018: 167–169.

norske fysiologers og kjemikerers reiser. I mellomkrigstiden reiste de to første norske professorene i ernæring, Asbjørn Følling og Ragnar Nicolaysen, til amerikanske og britiske universiteter ved hjelp av Rockefeller-stipender.¹³ Felles for stipender tildelt fra Rockefeller-stiftelsene og Fulbright-programmet var at begge i stor grad ga støtte til individuelle, yngre forskere innenfor fagfelt som ennå ikke var godt etablert ved forskernes hjemmeinstitusjoner.¹⁴ I Bergen inngikk Fulbright-stipendene i det større arbeidet med å bygge opp forskerstaber innenfor fagområder som ikke kunne trekke på allerede etablert fagkunnskap lokalt eller nasjonalt, for eksempel biokjemi. Særlig viktig var de for å sikre et økonomisk grunnlag for akademiske reiser for yngre forskere, slik som Helle.¹⁵

Mens Helle var i Seattle, arbeidet Plankomit  for de prekliniske instituttene med etablering av et fullt medisinstudium ved UiB, ikke bare den kliniske delen. Komiteen, ledet av patologen Erik Waaler (rektor 1954–1960), begynte sitt arbeid i 1959. De tre prekliniske fagene behøvde både folk og forskning. Closs og Klungsøyr var allerede på plass, men flere trengtes. Ett av tiltakene var utlysninger av videreutdanningsstipender for yngre lærerkrefter og stipendiater. De som fikk slike stipend, forpliktet seg til å søke stillinger som måtte bli lyst ut.¹⁶ I 1962 mottok Helle stipend, og hun dro denne gangen til Oxford, hvor også ektefellen, middelalderhistorikeren Knut Helle, hadde et forskningsopphold. Der kom hun i kontakt med biokjemikeren og farmasøyten Hermann Blaschko, ved Department of Pharmacology. Blaschko ble en veileder, døråpner og samarbeidspartner i utviklingen av det som kom til å bli en sentral del i Helles videre vitenskapelige arbeid: forekomsten og utviklingen av prohormonet chromogranin A.¹⁷

Helle vendte hjem i 1963, samme år som det første egne UiB-bygget for medisinske fag, bygget for mikrobiologi, farmakologi

13 Elvbakken 2020: 300, 304.

14 Lebovic 2013: 305–306; Barany 2021; Niskanen 2017.

15 Helle 1996: 311.

16 Helle, Martinez & Reed 2013: 50.

17 Intervjuene med Karen Blaauw Helle og Randi Haaland ble gjennomført av forfatteren i februar og april 2015, i forbindelse med et annet prosjekt. De øvrige intervjuene ble planlagt og de fleste av dem gjennomført av Astri Andresen og forfatteren våren 2021, forbindelse med dette prosjektet. Heretter refereres det til intervju bare første gang de brukes som kilde. Intervju med Karen Blaauw Helle 09.02.15. Om Herman Blaschkos vitenskapelige virke, se Born & Banks 1996: 56.

og hygiene, sto ferdig. Inntil bygget for de prekliniske instituttene åpnet på Årstadvollen i 1966, huset bygget også det nye Fysiologisk institutt. Med ferdigstillelsen av dette bygget var medisiner- og tannlegestudiet i Bergen komplett.¹⁸

Etter hjemkomsten ble Helle ansatt som amanuensis i biokjemi ved Fysiologisk institutt, hvor hun var med på å etablere neuroendokrinologi som forskningsfelt. I 1971 avla hun doktorgrad med en studie om chromogranin A.¹⁹ Tre år senere ble hun dosent i biokjemi. I 1982 ble hun utnevnt til professor. Frem til hun gikk av med pensjon i 2004, fortsatte hun å samarbeide med utenlandske universiteter. Nå var det de utenlandske forskerne som kom til Bergen. Med støtte fra Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF) gjestet en rekke utenlandske forskere, inkludert Blaschko, Helles forskergruppe på 1970-tallet. Senere kom andre samarbeidspartnere til, blant annet fra Storbritannia, Sverige, Australia, Frankrike, Italia og USA.²⁰

Internasjonalt ble Helle del av et nettverk som drev med neuroendokrinologi og cellefysiologi. Lokalt ble hun også del av en fremvoksende gruppe kvinnelige biokjemikere. Flere av deltakerne hadde, eller kom til å ha, akademiske opphold ved utenlandske universiteter. Mens Guldborg Serck-Hanssen (senere Serck-Hanssen Søvik) kom til de prekliniske fagene i Bergen, med en utdanning fra Storbritannia, kom både Ruth Kleppe og Reidun Ursin til å oppholde seg ved amerikanske forskningsinstitusjoner i løpet av sine vitenskapelige karrierer.²¹

Helles reiser til Seattle og Oxford viser hvordan akademiske reiser kunne bidra til utviklingen av enkeltakademikers virke, men også hvordan akademiske reiser blir viktige for utviklingen av nye fagområder ved et universitet i etableringsfasen. Eksemplene viser også at eksterne finansieringskilder kunne bli avgjørende, ikke bare for den enkeltes akademiske utvikling, men også for utviklingen av hele fagfelt. Slik sett slekter de prekliniske fagenes utvikling i Bergen på samfunnsvitenskapenes utvikling i Norge. Som vist av Fredrik Engelstad og Fredrik Thue gjorde Rockefeller- og

18 Helle, Martinez & Reed 2013: 11; se også kapittel 9 i dette bindet.

19 *Studies of chromogranin a: a protein of the catecholamine storing organelles of the adrenal medulla and the adrenergic neuron.*

20 Helle, Martinez & Reed 2013: 62, 102.

21 Sst: 50, 51–53, 61.

Fulbright-stipender det mulig for norske samfunnsvitere å reise til amerikanske universiteter for utdanning og for forskning. Den kunnskapen de ervervet der, brukte de så i utbyggingen av samfunnsvitenskapelige miljøer, som Institutt for samfunnsforskning i Oslo.²²

Første gang Randi Håland reiste til Darfur, var i følge med sin ektefelle, sosialantropologen Gunnar Håland.²³ At Hålands første akademiske reise var i følge med en forsker-ektefelle, plasserer hennes reiseerfaringer i en annen kategori. Å reise av familiære grunner, spesielt i følge med en ektefelle, finnes det flere eksempler på i UiBs historie. Den nygifte Ida Blom kom til Bergen med sin bergensfødte mann. Hun tok opp studier ved Det historisk-filosofiske fakultet og Historisk institutt, og ble etter hvert professor i et nytt fagfelt.²⁴ Etter avlagt magistergrad fulgte sosiologen Else Øyen ektefellen Ørjar Øyen først til USA, der han hadde stipend, og senere til Bergen, hvor han ble professor i sosiologi.²⁵ Håland, Blom og Øyen var heller ikke de eneste kvinnelige akademikerne som kom til Bergen på denne måten.

På lignende vis kom også den tyske statsviteren Helga Hernes, den franske matematikeren Jacqueline Naze Tjøtta, den dansk-norske skuespilleren og teaterviteren Berit Erbe og den britiske medisineren Flora McDonald Hartveit til Bergen med sine ektefeller. Flere av disse kvinnene hadde ektefeller som også var akademikere med stillinger ved UiB.²⁶ Hernes var gift med sosiologen Gudmund Hernes, Tjøtta med matematikeren Sigve Tjøtta og Hartveit med engelskfilologen Lars Hartveit.²⁷ Å reise sammen med sin akademiker-ektefelle var dermed ikke unikt for Håland. Ekteparet Tjøtta, som i en årrekke samarbeidet om teoretisk akustikk ved Matematisk institutt, viser at Håland-ekteparet heller ikke var alene om å samarbeide om forskningsprosjekter ved UiB.²⁸ Snarere er det mulig å beskrive Randi og Gunnar Håland og Jacqueline og Sigve Tjøtta som det vitenskapshistorikerne Annette Lykknes, Donald L.

22 Engelstad 2020: 274–276; Thue 1992.

23 Om Gunnar Hålands arbeid i Darfur, se kapittel 11, bind 2.

24 For mer informasjon om Ida Blom, se kapittel 7, bind 2.

25 Øyen 2010.

26 https://snl.no/Berit_Erbe; https://nbl.snl.no/Knut_Thomassen

27 https://nbl.snl.no/Helga_Hernes; <https://www.aftenposten.no/nekrolog/i/Xmnrar/nekrolog-jacqueline-andree-naze-tjoetta>; Johannessen, Svendsen & Lærum 2013.

28 Goksøyr 1996: 158.

Opitz og Brigitte Van Tiggelen har kalt for «collaborative couples in the sciences».²⁹

Det første oppholdet i Darfur i 1965, og et senere opphold som foreleser i arkeologi ved universitetet i Khartoum fra 1971 til 1974, fikk stor betydning for Hålands vitenskapelige virke og væremåte som arkeolog.³⁰ Ifølge henne selv var det i løpet av det første oppholdet i Darfur at hun ble interessert i det hun betegnet som kvinnelige aktiviteter, slik som keramikkproduksjon.³¹ Darfur-oppholdet ga henne også muligheten til å fordype seg i afrikansk arkeologi – en interesse hun hadde hatt helt siden skoledagene i Oslo. Hennes etnografiske observasjoner av kvinnelige hverdagsaktiviteter i Darfur og hennes vandringer i museet i Khartoum resulterte i første omgang i en magistergrad, oppnådd ved UiB i 1971.³²

Det var i løpet av sin tid som foreleser i Khartoum at Håland ble fascinert av neolitikum, siste del av steinalderen, og valgte den som emne for sin doktorgrad. Den ble forsvart ved UiB i 1982.³³ Det var også i denne perioden at hun begynte å kombinere arkeologiske og etnografiske feltundersøkelser, blant annet inspirert av de mange samtalene hun hadde med ektemannen og det antropologiske miljøet hun ble en del av i Sudan. Hensikten med denne tverrfaglige tilnærmingen var å finne nye måter å forstå det arkeologiske materialet på.

Ved å sammenligne sine funn med etnografiske undersøkelser av det samfunnet hun var omgitt av i forbindelse med feltundersøkelsene, kunne hun få mer informasjon ut om sitt gjenstandsmateriale. Kombinasjonen av arkeologi og etnografi kom til å bli et kjennetegn ved all Hålands forskning. Gjennom introduksjonen av etnoarkeologi som ny metodisk tilnærming utvidet hun måten de bergenske arkeologene studerte steinaldersamfunn på.³⁴ Muligens kan det også sies at hun utvidet kretsen av samarbeidspartnere. Der tidligere arkeologer i Bergen samarbeidet med botanikere, geologer og zoologer for å undersøke de arkeologiske funnene, samarbeidet

29 Lykknes mfl. 2012.

30 Intervju med Randi Håland 07.04.2015.

31 Se blant annet Håland 2006.

32 *Problems in interpreting the cultural significance of stone artefacts based on Neolithic material from Sudanese Nubia.*

33 *Migratory herdsmen and cultivating women: the structure of neolithic seasonal adaptation in the Khartoum Nile environment.*

34 Bergsvik, Åstveit, Zinsli & Olsen 2020: 31; Thue 1996: 526–527.

Håland på 1980- og -90-tallet med historikere, geografer, botanikere og sosialantropologer.³⁵

Hålands første opphold i Khartoum kom dessuten til å prege hennes væremåte som lærer og veileder for arkeologistudenter. De fleste av studentene hun veiledet, tilhørte gruppen av kvotestudenter (se kapittel 11 i bind 2). Håland la særlig vekt på å gi sine studenter veiledning i feltarbeid. Det var ikke tilfeldig, for som de to arkeologene Axel Mjærum og Steinar Solheim understreker, er arkeologi også et praktisk fag hvor opplæring i fagets håndverksmessige sider skjer nettopp i felt.³⁶ Det er der studentene lærer å bli ordentlige arkeologer.³⁷ For Håland gikk praktisk feltopplæring hånd i hånd med opplæring i fagetiske standarder. Slik hun så det, var strenge etiske standarder særlig viktig fordi mange av studentene senere kunne oppnå mektige posisjoner ved sine hjemmeinstitusjoner. Om en student ufortjent fikk en grad, var det en fare for at vedkommende senere ville senke den vitenskapelige kvaliteten ved hjemmeinstitusjonen i stedet for å høyne den.

På bakgrunn av den forskningen og det arbeidet Håland hadde gjort for å etablere arkeologiske forskningsmiljøer blant annet i Sudan, Tanzania, Zimbabwe og Kenya, ble hun utnevnt til et professorat i afrikansk arkeologi og Midtøsten-arkeologi i 1988, en stilling hun hadde frem til hun gikk av med pensjon i 2011.³⁸ I 2014/2015-nummeret av *The UiB magazine* ble Randi og Gunnar Håland intervjuet i spalten «The Alumni Interview». I intervjuet oppsummerte de sine lange karrierer som henholdsvis arkeolog og sosialantropolog. Her fortalte de hvordan deres karrierer begynte, hva de regnet som akademiske høydepunkter, og ikke minst om de erfaringene de hadde gjort som reisende akademikere.³⁹ En sentral erfaring for begge var knyttet til familielivet. Håland-paret begynte å reise som akademikere mens barna deres var små. Til tross for dette hevdet de at det aldri var aktuelt å reise uten familien.⁴⁰ Å reise som en akademisk familie hadde både sine gleder og sorger. Mens

35 Bergsvik, Åstveit, Zinsli & Olsen 2020: 73. For mer om disse prosjektene og hvordan de inngår i utviklingen av den bergenske utviklingsforskningen, se kapittel 11, bind 2.

36 Mjærum & Solheim 2019: 121.

37 Walker & Saitta 2002: 199–200.

38 Stensvand 2014/2015: 20.

39 Sst.

40 Sst.: 20.

hun erfarte at små barn ga henne muligheten til å komme tettere på forhold i Sudan hun ellers ikke ville fått tilgang til, og til å inspirere andre til å reise ut med sine småbarn, erkjente de samtidig at det ikke alltid var enkelt for deres barn å forholde seg til fremmedspråklige barnehager og skoler.⁴¹ For yngre akademikere kunne Hålands erfaringer som reisende småbarnsmor virke inspirerende – kunne hun, kunne også de.⁴²

Den tredje reisende akademikeren blant dem som reiste for å lære, er geofysikeren og oseanografen Elin Darelius. Også Darelius tilhører et fag med lange tradisjoner for akademiske reiser. Som vitenskapshistorikeren Gunnar Ellingsen tidligere har vist, har reiser for å studere fysiske fenomener der de er, vært formative for geofysikernes forståelse av seg selv som forskere.⁴³ Senere har Magnus Vollset, Yngve Nilsen og Rune Hornnes utdypet Ellingsens drøfting ved også å vise hvor viktige langvarige forskningsopphold, særlig ved amerikanske universiteter, har vært for utviklingen av synet på geofysikk som en internasjonalt orientert vitenskap.⁴⁴

I likhet med Helle og Håland begynte også Darelius tidlig å reise som akademiker. Darelius, som opprinnelig er svensk, kom til Bergen for å studere geofysikk og oseanografi sent på 1990-tallet. Hun hadde lenge vært interessert i forskning om is og hav, samt i kombinasjonen av marint og alpint friluftsliv. Slik hun så det, var Bergen et av få steder som tillot henne å kombinere sine akademiske interesser og fritidsinteresser på en enkel måte. Reisen til Bergen og UiB resulterte etter hvert i at hun både fikk hele sin utdanning og en akademisk karriere ved det bergenske universitetet.⁴⁵

Dette betyr ikke at Darelius ikke har reist etter at hun kom til Bergen som student. I tråd med sitt fagmiljøes reisetradisjoner har hun hatt en rekke akademiske reiser. Det begynte allerede på hovedfag da hun utførte forskning både ved Geofysisk institutt og ved Universitetsenteret på Svalbard (UNIS). På samme måte som Hålands første reise til Darfur var avgjørende for retningen hennes arkeologikarriere tok, var også Darelius' opphold på Svalbard avgjørende for hennes senere akademiske virke. Dette skyldtes

41 Sst.: 19, 20.

42 Anne Bang i samtale med Andresen, mai 2022.

43 Ellingsen 2012.

44 Nilsen & Vollset 2016; Vollset, Hornnes & Ellingsen 2018.

45 Intervju med Elin Darelius 31.05.21.

ikke bare det hun lærte ved senteret, men også måten arbeidet var organisert på. Ved senteret foregikk forskningen i små grupper av akademikere som bodde, studerte og arbeidet sammen, noe som skapte en nærhet blant gruppemedlemmene som hun selv kom til å dra fordel av. Det var under dette oppholdet at hun ble kjent med flere geofysikere som også ble viktige samarbeidspartnere.

I arbeidet som stipendiat og som postdoktor har Darelius senere reist til Grenoble og til Seattle. Som geofysiker med Weddellhavet og Amundsenhavet som forskningsområde har hun dessuten deltatt på flere langvarige, internasjonale havtokter. Likevel var det ikke selve forskningen Darelius trakk frem som det mest verdifulle med disse reisene. I stedet pekte hun på, som også flere andre gjorde, verdien av å bli godt kjent med andre mennesker, faglig og privat. Muligheten til å bygge relasjoner over tid og på en rekke ulike sosiale arenaer gjorde det lettere å diskutere faglige spørsmål. Ikke minst gjorde det teamarbeidet, både på land og til havs, enklere fordi samarbeidspartnerne fikk muligheten til å finne ut hvordan de kunne utfylle hverandre.

Samtidig har reisene også skapt utfordringer. Som også Håland-paret fortalte i sitt intervju med *The UiB Magazine*: Reiser tar tid, både fra andre forskningsaktiviteter og fra familielivet. Reiser kan også være krevende på andre måter. Forskningsarbeidene, særlig under havtoktene, krevde åpenhet for andres synspunkter, ærlighet og vilje til å kommunisere med hverandre. For Darelius var dette også en av grunnene til at hun lærte flere språk. Ikke bare fremmet hennes språkferdigheter kommunikasjon med andre, men skapte også grunnlag for en dypere tillit mellom forskerne.

Helle, Håland og Darelius har en ting felles: De var unge da de reiste ut for første gang. Samtidig skiller de seg noe fra hverandre, noe som er å vente siden mer enn 50 år skiller erfaringene til de to første og den siste. Darelius begynte sin akademiske reisekarriere med å flytte til Bergen for å begynne å studere, Helle og Håland var midt i sine utdanningsløp da de reiste ut første gang. De skiller seg også fra hverandre i hva som muliggjorde reisene, hva formålet med reisene var, og hva de fikk ut av dem. Mens Helles reise var finansiert av et stipend skapt for akademisk utveksling og kvalifisering, kom Darelius til UiB gjennom ordinært studieopptak, og Håland reiste

for første gang i følge med sin ektefelle på hans etnografiske feltarbeid. Der Helles første reise inngikk i utbyggingen av de prekliniske fagene i Bergen, kom Hålands virksomhet til å bidra til utvikling av arkeologien ikke bare i Norge, men også i flere afrikanske og asiatiske land. Darelius fortsatte en lang tradisjon i det bergenske geofysiske miljøet for å studere havet på den sørlige halvkule.

Darelius' og Hålands erfaringer som gifte småbarnsmødre og reisende akademikere viser dessuten hvor viktig den reisendes kjønn og familiestatus er når vi drøfter reisende akademikere og hva slags reiser det har vært mulig å legge ut på. Darelius', Hålands og Helles akademiske reiser viser også hvordan lærereiser kan variere innbyrdes. Mens Helles og Darelius' reiser har fulgt relativt fastlagte mønstre og har hatt klare reisemål, var Hålands reiser i langt større grad drevet av nysgjerrighet, tilfeldigheter og et ønske om å gi noe tilbake til de miljøene hun hadde arbeidet i. Gjennom Noradstipend, og ikke minst, universitetsdirektør Magne Lerheim, bidro hun til oppbyggingen av arkeologiske institutter i flere afrikanske land, i de palestinske områdene og i Nepal. Hålands langvarige arbeid innenfor dette området kan klassifiseres som institusjonsbygging og en særegen form for vitenskapelig diplomati. I neste del er det nettopp denne typen akademisk reising som står i sentrum.

Internasjonalisering, læring, tilrettelegging og diplomati

I kapittel 6 i dette bindet beskriver Vollset 1980- og -90-årene som de første institusjonelle internasjonaliseringstiltakenes tid. På 1980-tallet handlet det om å legge til rette for ordninger som gjorde det mulig å utveksle ideer, metoder og resultater på tvers av landegrensene. På 1990-tallet ble internasjonalisering noe som både kunne og skulle kvantifiseres: Innreise og utreise blant gjesteforskere, gjesteforelesere og stipendiater inngikk i institusjonens rapportering. Som det samme kapittelet viser, var det også i denne perioden at akademiske reiser i økende grad ble forstått som en form for diplomati, det som er kalt for «science for diplomacy».⁴⁶ Med dette begrepet siktes det til den rollen som vitenskapelige

kontakter på tvers av grensene har spilt i utviklingen av samarbeid mellom landene.⁴⁷

I denne delen dreier det seg om reiser som har som formål å etablere eller styrke bånd til akademiske miljøer og skape møteplasser mellom norske og utenlandske forskere og studenter. Vi ser særlig på to slike miljøer: Det nordiske senteret ved Fudan universitet i Shanghai og Det norske universitetssenteret i Paris. Utfordringene knyttet til dette er for Norges og norske akademikers vedkommende nokså ulike i Frankrike og Kina, så oppgavene i Paris og Shanghai har selvsagt vært forskjellige. Én utfordring er at det norsk-kinesiske forholdet har vekslet svært i den perioden dette kapittelet handler om. Derfor kan synet på og betingelsene for samarbeid ha variert, og myndighetene kan ha hatt ulike interesser i vitenskapsdiplomati. Noe annet, og langt mer praktisk, er at få norske studenter og ansatte behersker kinesisk, og at kulturen er nokså ukjent for de fleste. Ventelig trenger nordmenn på akademisk reise i Kina mer institusjonell støtte enn dem som reiser til Paris. I Paris var neppe heller Norges diplomatiske interesser spesielt viktige; Det norske universitetssenteret i St. Petersburg ville nok lignet mer på Det nordiske senteret ved Fudan. Dermed må betegnelsen «vitenskapsdiplomati» forstås nokså bredt, og den brukes her som et samlebegrep på en institusjonsbygging i andre land som også kan involvere et annet lands myndigheter og institusjoner.

Senteret i Shanghai og senteret i Paris har både en ulik tilbli-velshistorie og ulik innplassering i det kinesiske og det franske akademiske systemet. Det nordiske senteret ved Fudan universitet ble opprettet i 1995, som et resultat av samarbeidsavtaler inngått mellom det kinesiske universitetet og 14 nordiske universiteter, deriblant UiB. I dag deltar totalt 29 nordiske universiteter i det nordisk-kinesiske samarbeidet, som fra 2010 også huses i et eget bygg på universitetsområdet. Senteret har som formål å ta initiativ til og utvikle forsknings- og undervisningsaktiviteter for kinesiske akademikere og studenter som studerer nordiske forhold, og for nordiske akademikere og studenter som studerer kinesiske forhold, og i tillegg organisere aktiviteter for nordiske bedrifter i Shanghai.⁴⁸

Som Vollset viser i sitt kapittel om internasjonalisering, har

47 Sst.: II.

48 <http://www.nordiccentre.net/about>

de bergenske statsviternes samarbeid med kinesiske fagfeller og deres arbeid ved det nordiske senteret en relativt lang forhistorie. Det begynte med statsviter Torstein Hjellums reiser til Kina på 1970- og -80-tallet, fortsatte med besøk fra kinesiske statsvitere og diplomater ut over på 1980-tallet og et begynnende samarbeid i form av bilaterale avtaler mellom UiB og utvalgte kinesiske universiteter på slutten av tiåret. Studentmassakren på Tiananmen-plassen i juni 1989 satte en foreløpig stopp for det offisielle samarbeidet. Vollset viser at det uoffisielle samarbeidet likevel fortsatte, blant annet gjennom professor i sammenliknende politikk Stein Kuhnles uoffisielle besøk til Fudan universitet våren 1990. På lengre sikt ledet dette besøket til at bergenske statsvitere fikk en aktiv rolle i det akademiske samarbeidet.⁴⁹ Fra de første forelesningene i 1990 og også etter at han ble pensjonist i 2017, har Kuhnle holdt forelesninger og seminarer ved det nordiske senteret, i tillegg til å være styremedlem ved senteret i flere perioder. Han var også med i programstyret for Norges forskningsråds CHINOR-program 2011–17 og leder av UiBs Academic China Forum fra 2021.⁵⁰

Det norske universitetssenteret i Paris, opprettet i 1998, er ett av tre norske universitetssentre opprettet i utlandet på 1980- og -90-tallet. Mens Det norske institutt i Athen ble opprettet i 1989, ble Det norske universitetssenteret i St. Petersburg opprettet i 1998, men ble nedlagt i 2019. På samme måte som Det norske institutt i Roma, etablert i 1959, er også de tre yngre sentrene tenkt som akademiske møteplasser for forskere og studenter fra ulike land. Den opprinnelige tanken til den første lederen av senteret i Roma, kunsthistorikeren Hans Peter L'Orange, var at instituttets viktigste oppgave var «å være et levende kontaktsystem mellom de norske forskerne, kunstnere og arkitekter og de mangfoldige romerske og italienske arbeidssentre og enkeltpersoner».⁵¹ Senteret i Athen har som formål å være «et knutepunkt og en ressurs når det gjelder tilrettelegging for besøk og lengre opphold i Hellas for norske akademikere og studenter spesielt», mens senteret i St. Petersburg, som i flere år ble ledet av Lillian Helle, russiskprofessor ved UiB,

49 For mer informasjon om det norsk-kinesiske samarbeidet, se kapittel 6, bind 1.

50 Stein Kuhnles CV, oppdatert i mai 2022. <https://www.uib.no/en/persons/Stein.Kuhnle>

51 L'Orange sitert på nettsidene til Det norske institutt i Roma. <https://www.hf.uio.no/dnir/om/historie/index.html>

ble ansett som «hjørnestein i det norsk-russiske utdannings- og forskningssamarbeidet».⁵² I det parisiske tilfellet er dette formålet slått fast i vedtektene, hvor det oppgis at senteret har som mål «å realisere eierinstitusjonenes internasjonaliseringsstrategier» og «å være brobygger» mellom norske og utenlandske forskere og doktorgradsstipendiater.⁵³

Senteret i Paris er i dag et samarbeidstiltak mellom ulike fakulteter ved universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og Trondheim, og er organisatorisk plassert under Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo. I Paris er senteret samlokalisert med Fondation maison des sciences de l'homme (FSMH) og École des hautes études en sciences sociales (EHESS).⁵⁴ Både Buvik og Hjellbrekke, begge tidligere ledere av senteret i Paris, har fremhevet senterets sentrale institusjonelle og geografiske plassering som en viktig grunn til at det oppfyller sitt mål om å være et knutepunkt mellom norske og franske akademikere.⁵⁵ Mens Buvik hadde sitt første lengre opphold ved senteret i Paris som forsker i 2004, før han ble senterleder i 2006, var Hjellbrekke først nestleder av senterets styre 2015–16, før han ledet senteret fra 2016 til 2020.⁵⁶

Senteret i Paris og senteret i Shanghai inngår dermed i et større nettverk av norske akademiske institusjoner i utlandet som har det som sin oppgave å legge til rette for lettere kontakt mellom norske og utenlandske forskere. Som de belgiske vitenskapshistorikerne Pieter Huistra og Kaat Wils har vist, krever denne tilretteleggingen ikke bare steder, men også mennesker som er villige til å legge til rette for denne kontakten.⁵⁷ Fra tidlig på 1900-tallet har stiftelser som Belgian American Educational Foundation og Rockefeller Foundation søkt etter bestemte akademikeregenskaper når de har delt ut reisestipend.⁵⁸ Mange av disse egenskapene kunne oppsummeres i rollen som ambassadør, forstått som en person som

52 <https://www.uib.no/nia/135812/nias-historie>, lest 14.06.22; <https://www.uio.no/om/aktuelt/rektorbloggen/2019/det-norske-universitetssenteret-i-st.-petersburg.html>

53 <https://www.paris.uio.no/om-senteret/vedtekter/index.html>

54 For etableringen av senteret må Elina Almasys arbeid ved FMSH regnes som særlig viktig.

55 Intervju med Per Buvik 20.04.21; intervju med Johannes Hjellbrekke 19.04.21.

56 <https://www.uib.no/personer/Per.Buvik#uib-tabs-kompetanse> <https://www.uib.no/personer/Johs..Hjellbrekke#uib-tabs-kompetanse>

57 Wils & Huistra 2021.

58 Wils & Huistra 2021; Niskanen 2017. Belgian American Educational Foundation het opprinnelig Commission for Relief in Belgium Educational Foundation. Den ble stiftet i 1920, og skiftet navn i 1938.

var både en fremragende akademiker og en god representant for sitt hjemland og sitt vertsland. En god ambassadør ble også forventet å være høyt faglig motivert, uavhengig av sitt hjemlands institusjoner og villig til å gjøre en innsats for å bli integrert i vertsinstitusjonens kultur – sosialt og profesjonelt.⁵⁹ Lignende forståelser av akademisk reisende kan også skimtes når Buvik, Hjellbrekke og Kuhnle fortalte om sin motivasjon for å reise, betydningen av respekt for de akademiske kulturene og akademikere de har blitt kjent med, og hvordan reisene hadde bidratt til deres selvforståelse.

Deres redegjørelser viser hvor sentral motivasjonen er for å legge ut på akademiske reiser, men også at motivasjon kan endre seg over tid, i takt med nye akademiske reiseerfaringer. Hjellbrekke og Buvik reiste begge til Frankrike for første gang for å lære fransk. Begge hadde flere opphold der før de ble ledere av Det norske senteret, som begge anså som en sentral inngangsport til to av Frankrikes ledende forskningsinstitusjoner for humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning. I samsvar med senterets formålsparagraf ønsket de begge å skape et sted hvor franske og norske blivende og etablerte akademikere kunne møtes og utvikle nye kontakter. På samme måte som L'Orange på 1950-tallet understreket de også betydningen av senteret som et fysisk møtested akademikere kunne reise målrettet til. Det kan dermed hevdes at Buvik og Hjellbrekke, i egenskap av senterledere, utøvde sin ambassadørrolle ved å være verter for de akademikere som reiste til universitetssenteret i Paris. I tillegg til å være døråpner og tilrettelegger har Kuhnle også virket som statsviter og velferdsforsker ved senteret ved Fudan.

Som Wils og Huistra viser, bunnnet den belgisk-amerikanske utvekslingsorganisasjonens jakt på gode vitenskapsambassadører i en tanke om at reisene også skulle fremme respekt for den andres akademiske kultur og forme stipendmottakernes vitenskapelige tenke- og arbeidsmåter.⁶⁰ Både humanisten og de to samfunnsviterne fortalte om hvordan deres akademiske reiser hadde formet dem som akademikere, hvor stikkord som sjenerøsitet, ydmykhet og akademisk takt spilte viktige roller.

Buvik fremhevet særlig sjenerøsiteten han ble møtt med av franske litteraturvitere, som en formativ erfaring han har forsøkt

59 Wils & Huistra 2021: 89–95.

60 Wils & Huistra 2016: 119.

å videreføre i sin egen vitenskapelige gjerning. For Hjellbrekke var faglig og personlig ydmykhet den viktigste egenskapen. Ydmykhet var viktig fordi den ga en akademiker muligheten til å bli kjent med andre faglige posisjoner enn sine egne og gjorde akademikeren i stand til å bygge faglige nettverk basert på respekt for og tillit til forskerne en samarbeidet med. Kuhnle på sin side fremhevet akademisk takt som den viktigste egenskapen. Slik takt krevde opparbeidelse av personlig, gjensidig tillit mellom forskere over lengre tid, men ga til gjengjeld mulighet til å samarbeide med akademikere også i land med et annet syn på akademisk frihet enn det norske.⁶¹

Da stifterne av den belgisk-amerikanske utvekslingsorganisasjonen fremhevet den diplomatiske verdien av akademiske reisestipender, ble personlige kontakter mellom forskere og studenter fra ulike land forstått som en viktig måte å styrke bilaterale relasjoner på mellom stater. Ved at enkeltmennesker lærte hverandre og hverandres kulturer å kjenne, ble den gjensidige tilliten som alt internasjonalt samarbeid er avhengig av, styrket.⁶² De tre vitenskapsambassadørens fortellinger viser hvordan slike kontakter har fungert i praksis. Fremst blant gledene for de tre UiB-akademikerne har vært muligheten til å bli kjent med forskere fra andre land og til å forske ved utenlandske institusjoner, slik tilfellet var med Kuhnles første møter med kinesiske akademikere. Det ledet til årvisse forelesningsrekker om de nordiske land i Shanghai. Buvik og Hjellbrekke ble etter mange års samarbeid med franske litteraturvitere og sosiologer valgt til å lede Det norske universitetssenteret i Paris.

Intervjuene med Hjellbrekke og Buvik viser dessuten hvordan langvarige opphold i andre lands akademiske miljøer kan sette forskerens hjemlige miljø i kontrast. For begge har sammenligningene mellom de norske og de franske universitetene ført til en verdsettelse av de norske ordningene, samtidig som det også har gitt grunn til noen kritiske refleksjoner. Begge fremhevet de to universitetsinstitusjonenes ulike samfunnsoppdrag. Mens de franske eliteinstitusjonenes oppdrag handlet om å dyrke det fremragende ved å begrense tilgang til de høyest rangerte institusjonene, slik som EHESS, var de norske universitetenes oppdrag det motsatte: å tilby utdanning til flest mulig. Begge oppdragene hadde sine gode

61 Intervju med Stein Kuhnle 13.04.21.

62 Wils & Huistra 2021: 84.

og dårlige sider. Buvik uttalte i et intervju i *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift* i 2015 at det franske systemet, hvor universitetsutdannelse bare var første steget i en lang kvalifiseringsprosess, bygde på «en enorm kvalitetssikring» og høy mobilitet mellom de ulike lærestedene.⁶³ Problemet med det franske systemet var at professorveldet stadig var en realitet. Det norske systemet var preget av gode velferdsordninger, og professorveldet var avskaffet, men samtidig hadde den særegne norske opprykksordningen ført til at det var lav forskermobilitet mellom universiteter og høyskoler.⁶⁴ For Hjellbrekke handlet det også om å være bevisst på at norske og internasjonale institusjoner ikke kunne sammenlignes direkte. Mens de norske institusjoner både har som oppdrag å utdanne flest mulig og frembringe internasjonalt fremragende forskning, er utenlandske eliteinstitusjoners samfunnsoppdrag i større grad konsentrert om den fremragende forskningen. Hvis en ikke var klar over denne forskjellen, var det fare for at de norske og internasjonale universitetene ble sammenlignet på feil grunnlag.

I omtaler av «science for diplomacy» legger forfatterne bak *New Frontiers in Science Diplomacy* stor vekt på at vitenskap er en universell aktivitet som overskrider nasjonale grenser, noe som kan gjøre vitenskap til et viktig kontaktskapende middel i diplomatiets tjeneste.⁶⁵ Samtidig viser denne delen av kapitlet hvor viktig det er for vitenskapsdiplomati at det finnes akademikere som er villige til å søke samarbeidspartnere andre steder i verden, og at det legges til rette for rom hvor slike samarbeid kan oppstå og vedlikeholdes. Som de tre vitenskapsambassadørene her viser, kan slikt samarbeid være givende på flere plan – personlig, akademisk og institusjonelt. På samme tid viser de noe en offisiell rapport som *New Frontiers in Science Diplomacy*, skrevet for å fremme vitenskape-nes plass innenfor diplomatiets verden, ikke kan gjøre: Å være en vitenskapsambassadør kan også være krevende. Ikke bare tar reiser tid, men ambassadørrollen krever også at de som reiser, evner å tilpasse seg nye forhold på stedet de kommer til, og at de er i stand til å holde ved like akademiske broer mellom institusjonen de reiser fra, og stedene de kommer til.

63 Buvik sitert i Strand i *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift* 1/2015: 81.

64 Sst.: 81.

65 Royal Society & American Association for the Advancement of Science 2010: 11.

Akademisk reising i det frie arbeidsmarkedets tid

Der forrige del dreier seg om akademiske reiser som en form for vitenskapelig diplomati, dreier denne delen seg om hvordan nye nasjonale og overnasjonale strukturer har åpnet for en ny type akademisk reise og en ny type akademisk reisende – postdoktorene.

På det overnasjonale planet har Norges inntreden i EØS-samarbeidet i 1994 og i det europeiske samarbeidet innenfor høyere utdanning på 2000-tallet, kjent som Bologna-prosessen, ført til at vilkårene for akademiske reiser har endret seg betraktelig de siste 30 årene (se også kapittel 1 i bind 3). Mens EØS-samarbeidet førte til at Norge ble en del av det felles europeiske arbeidsmarkedet, førte Bologna-prosessen til at norske institusjoner ble del av et felleseuropeisk område for høyere utdanning og måtte tilpasse seg et felleseuropeisk kvalifikasjonsrammeverk, vedtatt i 2005.⁶⁶ I 2021 var det i overkant av 40 prosent utenlandske statsborgere i vitenskapelige stillinger ved universitetet.⁶⁷

Nasjonalt har særlig universitetenes adgang til å ansette postdoktorer i åremålsstillinger (fra 1998) spilt en viktig rolle i fremveksten av den nye gruppen reisende akademikere. Formålet med disse stillingene er å kvalifisere for arbeid i vitenskapelige toppstillinger.⁶⁸ Denne ordningen var opprinnelig amerikansk, hvor postdoktorstillinger anses for å være et naturlig ledd i forskernes videreutdanning etter avlagt doktorgrad. I USA legges det særlig vekt på at denne videreutdanningen bør foregå ved andre institusjoner enn den forskeren har sin doktorgrad fra. I europeisk sammenheng har postdoktorordningen blitt oppfattet som et viktig virkemiddel for å øke internasjonaliseringen av forskning. Ordninger som EUs Marie Skłodowska-Curie-stipender for doktorgradskandidater og postdoktorer legger vekt på at internasjonalisering skjer særlig gjennom opphold ved fremragende utenlandske forskningsmiljøer.⁶⁹

I Norge fantes det stipendordninger for lignende formål

66 For mer om betydningen av Bologna-prosessen for norsk høyere utdanning, se kapittel 1, bind 3.

67 <https://ekstern.filer.uib.no/poa/Likestilling/Likestillingsstatistikk%202021.pdf>. For mer opplysninger om de vitenskapelig ansatte, se kapittel 1, bind 2.

68 *Forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat, 31.01.2006*. Kapittel 1: «Bestemmelser for de enkelte stillinger», § 1-2 «Postdoktor».

69 Kyvik, Olsen & Vabø 2003: 9.

også før postdoktorordningen ble innført av forskningsrådene på 1980-tallet, men disse fikk ikke et særlig stort omfang. I den første evalueringen av postdoktorordningen fra 2003 pekte Svein Kyvik, Terje Bruen Olsen og Agnete Vabø på at innføringen av den kom på bakgrunn av omorganiseringen av forskerutdanningen på 1980- og begynnelsen av -90-tallet. Økningen i antallet doktorgradskandidater skapte et behov for en ny forskerstilling som skulle ivareta en rekke behov: å sikre videre kvalifisering etter doktorgrad, være ventestilling i påvente av ledige faste vitenskapelige stillinger, øke kvaliteten i norsk forskning og øke andelen kvinner i mellom- og toppstillinger, og endelig øke mobiliteten mellom forskningsmiljøene og fremme internasjonalisering av norsk forskning.⁷⁰

På 1980-tallet var det bare forskningsrådene som hadde rett til å tildele postdoktorstipend, men på 1990-tallet begynte universitetene å argumentere for at de selv burde få anledning til å ansette postdoktorer, noe de altså fikk gjennom en endring i forskrift til tjenestemannsloven. I dag kan alle institusjoner som har rett til å drive doktorgradsutdanning, selv opprette postdoktorstillinger på samme måte som andre stillinger, men avgrenset til de områder som doktorgradsutdanningen gjelder.⁷¹

Som vist i kapittel 1 i bind 2 har antallet postdoktorer i Norge og ved UiB steget kraftig siden universitetene begynte å ansette dem. Mange er som nevnt utenlandske borgere, i 2021 65 prosent.⁷² Som NIFU-rapporten *Attraktive akademiske karrierer?* (2019) viser, gjelder denne trenden også for resten av norske universiteter og høyskoler. I rapporten skiller postdoktor-kategorien seg ut blant de vitenskapelige stillingskategoriene som den som har høyest andel søkere, og høyest andel tilsatte, fra utlandet.⁷³ Har da denne gruppen reisende akademikere også andre reiseerfaringer enn de andre det er skrevet om i dette kapittelet?

Det første som må sies om denne gruppen, er at den er uensartet både når det gjelder geografisk og faglig tilhørighet. Postdoktorer som er intervjuet for dette kapittelet, har ulike veier til UiB og til den forskningen de arbeidet med på intervjutidspunktet. To av

70 Sst.: II. For mer om forskerutdanningen ved UiB, se kapittel 2, bind 3.

71 Sst.: II.

72 https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/likestillingsstatistikk_2016_o.pdf

73 Frølich mfl. 2019: 66.

postdoktorene kom til Bergen på grunn av familieforbindelser, to ble rekruttert direkte fra utlandet, og tre hadde sine doktorgrader fra UiB. Utdanningsbakgrunnen deres er variert; de fleste har studert både i Norge og ved utenlandske universiteter. Det å reise for å lære og å reise i følge med familiemedlemmer er omtalt ovenfor. Det å reise for å tiltre en stilling etter å ha blitt rekruttert til UiB, er noe helt annet. Denne reisetypen begynte for alvor å bli synlig på midten av 00-tallet, da UiB og andre norske universiteter begynte å lyse ut stillinger via EUs stillingsportal Euraxess.⁷⁴

Postdoktorene skiller seg også fra hverandre når det gjelder faglig bakgrunn og fakultetstilhørighet. Fire av postdoktorene arbeidet ved Det psykologiske fakultet på intervjudispunktet, men hadde ulike faglige veier til fakultetet: samfunnsgeografi, nevrovitenskap, pedagogikk, litteraturvitenskap og biokjemi. Blant de øvrige postdoktorene var det en odontolog, en kjønnsforsker og en statsviter som også har kinesisk og journalistikk som en del av sin utdanning. Felles for dem er at de alle hører til gruppen av det Thue har kalt for «hyper-mobile» akademikere, det vil si akademikere som flytter på seg ved at de søker stillinger ikke bare ved sitt lokale universitet, men også universiteter i andre land.⁷⁵

Selv om denne gruppen tydelig viser at både graden av og mulighetene for akademisk mobilitet har økt, deler de også noen viktige erfaringer både med dem som reiste ut for å lære, og dem som reiste ut for å representere. Mulighet for å oppnå en bedre utdanning er en felles erfaring. En av dem som reiste for å få bedre utdanning, var odontologen Salwa Suliman. I første omgang førte utdanningsbehovet henne til Khartoum, hvor hun ble utdannet som tannlege. Senere var det det samme ønsket som fikk henne til å søke et doktorgradsstipend ved UiB i 2011 og til å reise til USA og Harvard School of Dental Medicine under postdoktorperioden. Da Helle reiste til Seattle, var det en lang tradisjon for å reise til amerikanske universiteter for å lære ny forskning. Samtidig skiller Suliman seg ut i sin fortelling når hun også fremhevet betydningen

74 Thue & Aven 2017: 22, fotnote 16. Thue viser også til at norske høyskoler og universiteter siden 2008 har undertegnet og iverksatt *The European Charter for Researchers and the Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*, men påpeker samtidig at det har vært vanskelig å fastslå i hvor stor grad de norske institusjonene faktisk praktiserer retningslinjene i det underskrevne dokumentet.

75 Sst.: 46–49.

av Harvard som et sammensatt sted – sosialt, kulturelt og organisatorisk.⁷⁶

Også intervjuet med kjønnsforskeren Redi Koobak viser hvor viktig ønsket om mer utdanning kunne være for å reise til universiteter i andre land. Koobak begynte tidlig å reise som akademiker. Som bachelorstudent ved Universitetet i Tartu i Estland, tidlig på 00-tallet, hadde hun blitt interessert i feministisk teori da hun reiste på utveksling til University of North-Carolina, Greensboro. Denne reisen ble viktig på flere måter. Ikke bare vekket den lysten etter å reise mer, men styrket også interessen for kjønnsforskning. Dette var et fagfelt som var lite utbygd i Estland på denne tiden, noe som førte til at Koobak måtte reise ut hvis hun ønsket å fordype seg ytterligere i denne forskningen. I første omgang ledet dette henne til Budapest, hvor hun oppnådde en mastergrad i kjønnsstudier i 2004. Senere gikk veien til universitetet i Linköping, hvor hun i 2013 forsvarte sin doktorgrad i kjønnsforskning, og så til Bergen hvor hun i 2019 ble ansatt som postdoktor ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning.⁷⁷

På lignende vis førte behovet for mer utdanning til at samfunnsgeografen Isyaku reiste til Storbritannia og University of Leicester for å ta en mastergrad i samfunnsgeografi.⁷⁸ Isyakus reise skiller seg likevel fra Sulimans og Koobaks. Der de reiste på eget initiativ, inngikk Isyakus reise til Storbritannia som et ledd i et større kompetansebyggende prosjekt drevet av den nigerianske staten. På lignende vis som for de bergenske oseanografene og biokjemikerne på 1900-tallet ble også Isyaku sendt til et utenlandsk universitet for å få en utdanning det var behov for i Nigeria. For hans del ble den britiske mastergraden likevel bare begynnelsen på en lengre karriere som reisende akademiker. I 2017 forsvarte han sin doktoravhandling i Leicester, før han i 2020 ble ansatt som postdoktor ved UiB.

En annen viktig motivasjon har vært ønsket om å være nær familiemedlemmer. Sulimans kjennskap til odontologi-forskningen kom fra hennes eldre søster, som også har en doktorgrad i

76 Skriftlig intervju med Salwa Suliman 05.04.21.

77 Intervju med Redi Koobak 15.04.21; Redi Koobaks CV, oppdatert i juni 2020. <https://www.uib.no/en/persons/Redi.Koobak>

78 Intervju med Usman Isyaku 05.05.21.

odontologi fra UiB. Biokjemikeren og psykologen Dwyer fulgte sin norske kone, som også er forsker, til Bergen.⁷⁹ En annen av postdoktorene, litteraturviteren Vikene med doktorgrad i kognitiv nevrotenskap, valgte på sin side det han beskrev som «en hyperlokal» tilnærming til sin postdoktorperiode fordi han har familie i Bergen. Den hyperlokale tilnærmingen hadde dessuten den fordel at den lot ham bruke allerede etablerte nettverk i Bergen til å utvikle prosjekter og få tilgang til ressurser som ellers ville vært svært vanskelig å få.⁸⁰

Å forfølge sin nysgjerrighet er for så vidt heller ikke en ny motivasjon. Det som likevel skiller dagens nysgjerrighetsdrevne reisende akademikere fra tidligere generasjoner, er at mulighetene for å forfølge nysgjerrigheten både som student og som forsker er langt større på grunn av de mange samarbeidsavtalene universitetet har inngått, og det felleseuropeiske arbeidsmarkedet. Mens psykologen Leino opprinnelig kom til Bergen for å arbeide, før han begynte å studere psykologi ved UiB, begynte statsviter Gåsemyrs interesse for Kina med en backpacker-reise til landet tidlig på 00-tallet. At Leino kunne søke stillinger i Bergen fra Finland, var mulig på grunn av det felles arbeidsmarkedet. At Gåsemyr etter backpackerturen kunne fortsette å dyrke sin interesse for statsvitenskap og det kinesiske samfunn, både ved norske og kinesiske institusjoner, ble muliggjort av at det formaliserte samarbeidet mellom nordiske universiteter og universitetet i Shanghai allerede var på plass.

Disse reisende akademikerne har noe ulike motivasjoner for sine første akademiske reiser, men de deler i stor grad synet på hva slags egenskaper som kreves av en reisende akademiker. Utholdenhet, evne til å planlegge og styre arbeidstiden, faglig nysgjerrighet, kreativitet og tilpasningsdyktighet gikk igjen i alle fortellingene. Som Suliman uttrykte det i et intervju da hun ble tildelt UiBs Meltzerpris for yngre forskere i 2021, gjelder det å møte utfordringene og undersøke det som ligger utenfor det vanlige.⁸¹ Når egenskaper som utholdenhet og tilpasningsdyktighet ble ansett som viktige, var det fordi de intervjuede postdoktorene oppfattet dem som nød-

79 Intervju med Gerard Eric Dwyer 05.05.21.

80 Intervju med Kjetil Vikene 04.05.21.

81 <https://pahoyden.no/erik-bjerck-hagen-laura-saetveit-miles-meltzer/vinnere-av-arets-meltzerpriser/107237>

vendige for å utvikle ny kunnskap og for å bli kjent med kolleger og studenter i nye kulturelle og sosiale settinger. At nettopp disse egenskapene fremheves, viser også hvordan enkelte ting ikke endrer seg, til tross for endringer i rammeverkene som muliggjør akademiske reiser. Utholdenhet var jo tross alt minst like nødvendig for en arkeolog i Sudan på 1960-tallet som det er i dag i et odontologisk laboratorium ved Harvard.

I forbindelse med den første evalueringen av postdoktorordningen i Norge i 2003 ble det sendt ut spørreskjema til tidligere postdoktorer ved norske universiteter.⁸² Kyvik, Olsen og Vabø oppsummering av svarene bekrefter at det også i vurderingen av fordelene ved akademiske reiser finnes en kontinuitet mellom tidligere tiders akademisk reisende og dagens. De fleste av respondentene i undersøkelsen oppga at utenlandsopphold hadde gitt dem betydelig større faglig kontaktnett og deltagelse i internasjonale forskningssamarbeid, lettere tilegnelse av nye teknikker og metoder, større mulighet til nyorientering i forskningsvirksomheten, og personlig modning som forsker.⁸³

Nettopp personlig modning er en av de viktigste gevinstene som også de intervjuede postdoktorene trakk frem. For Suliman handlet reisene om å komme til nye miljøer som kunne inspirere og motivere henne, ved å tvinge henne ut av komfortsonen. I Gåsemyrs tilfelle har hans akademiske reiser, både som student og som forsker, gitt ham det han beskriver som en diplomatisk sans for hvor grensene går for hva det er mulig å forske på om kinesiske samsfunnsforhold, hvordan og med hvem. Hans kunnskaper i kinesisk ga ham dessuten både tilgang til informasjon om kinesiske forhold som ikke er tilgjengelig uten språkkunnskap, og en mulighet til å komme tettere på sine informanter.⁸⁴

Den andre fordelene ved å reise, som også ble trukket frem i intervjuene, var muligheten til å bygge egne nettverk. Noe av det Koobak satte mest pris på ved sine akademiske reiser, var støtten hun hadde fått fra mennesker hun var blitt kjent med underveis.

82 Kyvik, Olsen & Vabø 2003: 18. Bare tidligere postdoktorer med norsk statsborgerskap ble spurt. Tidligere postdoktorer med utenlandsk statsborgerskap var utelukket fra denne spørreundersøkelsen fordi det ble ansett som vanskelig å finne ut hvor disse menneskene hadde blitt ansatt etter endt postdoktorperiode i Norge.

83 Sst.: 57.

84 Intervju med Hans Jørgen Gåsemyr 14.04.21.

Samtidig viser noen av fortellingene at bygging av personlige nettverk ikke nødvendigvis krever langvarige reiser. Verken Leino eller Vikene hadde vært på langvarige utenlandsopphold på intervjuutidspunktet, men fant andre måter å utvide sine nettverk på. Leino har bygd opp og ledet en nordisk forskergruppe for spillavhengighet, og deltatt på internasjonale konferanser. Viken har brukt sitt eksisterende nettverk i Bergen for å finne partnere til forskingsarbeid og lokale finansieringskilder.

I 2003-undersøkelsen kom det også frem at mer enn halvparten av respondentene i spørreundersøkelsen ikke hadde et utenlandsopphold i løpet av postdoktorperioden. Da de ble spurt om hvorfor de valgte ikke å reise, oppga rundt tre av fem familieforpliktelser som årsak.⁸⁵ At det fortsatt er en av de viktigste mulige omkostninger ved å reise som akademiker, viser samtlige av de intervjuede postdoktorenes fortellinger. Flere av dem understreket at en tilværelse som midlertidig ansatt forsker, ofte langt vekke fra egen familie, vanskelig lot seg forene med livet som småbarnsforelder. Andre valgte ikke å reise ut i løpet av sin postdoktorperiode av hensyn til familien i Bergen. To fortalte dessuten hvor vanskelig det var å danne familie og etablere og vedlikeholde andre nære relasjoner i Norge når de stadig var på utenlandsopphold som følge av sin forskning. Som Håland-ekteparets fortelling i *The UiB Magazine* viste, og Niskanen trakk frem i sin artikkel om Rockefeller-fondets støtte til svenske samfunnsvitere i mellomkrigstiden, har akademikernes familieforpliktelser vært en av de konstante utfordringene i historien om akademiske reiser. Dagens reisende akademikere er derfor verken de første eller de eneste som har forsøkt å sjonglere krav og forventninger om mobilitet med livet som ektefelle og forelder.

Som vist tidligere var ett av de tenkte formålene med postdoktorordningen da den ble innført ved universitetene, at den skulle bidra til økt internasjonalisering av norsk forskning. Tanken var at opphold ved internasjonalt ledende forskningsinstitusjoner ville gi postdoktorene mulighet til å utvikle seg videre som forskere. Samtidig viste Kyvik, Olsen og Vabøs spørreundersøkelse at denne opplæringen kunne være mer krevende enn først tenkt. Noen av

---

85 Kyvik, Olsen & Vabø 2003: 61.

respondentene opplevde å bli sirtende isolert fra forskningsmiljøene de gjestet, andre at forbindelsene til hjemmemiljøene ble vanskelige å opprettholde over tid.⁸⁶

Dette er opplevelser som enkelte av de intervjuede postdoktorene også ga uttrykk for, og som kan knyttes til de nye mobilitetsmulighetene som har oppstått etter at Norge ble en del av det felleseuropeiske arbeidsmarkedet midt på 1990-tallet. Flere av postdoktorene mente dessuten at den høye mobiliteten kunne være slitsom, og også skape utfordringer for arbeidsmiljøene som tok dem imot. En lang rekke med midlertidige ansettelser ved stadig nye institusjoner kunne føre til det Gåsemyr kalte gjestearbeidermentalitet – en uvilje blant reisende akademikere til å engasjere seg i miljøene de kom til, fordi de uansett ikke skulle bli værende. For enkelte av de andre postdoktorene hadde deres reisekarrierer etter hvert også gitt en følelse av å være i det sosiologene Sevil Sümer, Pat O'Connor og Nicky Le Feuvre har kalt «marginal, transient and disposable» stillinger med lite muligheter for å slå røtter noen steder.⁸⁷

Både bekymringen for utvikling av «gjestearbeidermentalitet» blant reisende akademikere som kommer til norske institusjoner, og utenlandsk rekrutterte akademikers følelse av å være akademiker på gjennomfart, viser en mulig ikke-intendert side ved den økte innsatsen for å øke akademikernes mobilitet over landegrensene. Det er ingen tvil om at det både har blitt lettere og mer verdsatt å være en reisende akademiker. Samtidig reiser dagens akademikere på en annen måte enn tidligere. Der de tidligere kunne bli sendt ut for å lære og bringe kunnskap tilbake til sine hjemlige miljøer, slik som Helle, eller for å representere UiB i utlandet, slik som Hjellbrekke, viser postdoktorenes fortellinger at dagens reiser er langt mer individualiserte og globale i sin utstrekning. Postdoktorene som ble intervjuet til dette kapittelet vektla at det ikke uvanlig i dag å ha bachelorgrad eller mastergrad fra ett land, doktorgrad fra et annet og postdoktorstilling i et tredje. Et spørsmål som dermed kan stilles, men som ikke kan besvares i dette kapittelet, er om denne måten å reise på er i ferd med å skape en ny type reisende akademiker som på bakgrunn av både forventninger og erfaringer også har en ny forståelse av hva som er formålet med akademiske

86 Sst.: 58.

87 Sümer, O'Connor & Le Feuvre 2020: 22.

reiser. Man kunne tro forståelsen er blitt snevrere enn den tidligere generasjoner hadde, nemlig «bare» å reise dit muligheten byr seg, men slik synes det ikke å være. Å reise dit arbeidsmulighetene byr seg, er derimot utvilsomt blitt viktigere enn før.

Å være reisende akademiker

Dette kapittelet har dreid seg om hvordan det har vært – og er – å være en reisende akademiker ved UiB fra universitetets første tid frem til i dag. I kapittelet er tre reisetypene identifisert og drøftet: ut for å lære, ut for å representere og ut for å arbeide. Hver reisetypen har sine særtrekk, men også noen fellestrekk. Særtrekkene har i stor grad handlet om graden av institusjonell tilrettelegging for de ulike reisetypene, slik som fremveksten av filantropiske fond som delte ut reise stipend som hadde som mål å fremme akademiske reiser som en ny måte å forske på, og de felleseuropeiske rammeverkene som gjør det mulig for akademikere å søke utlyste stillinger uavhengig av lands- og universitetstilhørighet. Der de filantropiske fondenes logikk hadde en tur/retur-logikk, ligner dagens mobilitetslogikk mer på interrailreiser hvor akademikere i løpet av sine karrierer stadig stiger på og av togene på jakt etter nye stillinger og nye forskningsmuligheter.

Det er heller ikke slik at endringer i reisesnes institusjonelle tilrettelegging nødvendigvis fører til endringer i akademikernes reiseerfaringer. De reisende akademikerne som ble intervjuet, kom gjentatte ganger tilbake til gleden ved å treffe nye mennesker: fra å bli kjent med nye faglige samarbeidspartnere, til å oppdage at en deler humoristisk sans med mennesker fra andre deler av verden. Gleden har også handlet om muligheten til å vinne nye erfaringer og ny kunnskap og til å bevege seg utenfor sine komfortsoner som akademiker og person.

De intervjuede akademikerne har dessuten alle opplevd at reiser kan være avgjørende for utviklingen av deres vitenskapelige praksis og forståelse av hva vitenskap er og bør være. Flere ganger ble det understreket at vitenskap per definisjon er en internasjonal aktivitet som forutsetter at mennesker treffes, opparbeider tillit og deler kunnskap med hverandre. Kapittelet utdyper til slutt andre

fremstillinger i verket som viser at enhver form for internasjonalt virke til syvende og sist hviler på enkeltmenneskers møter og samarbeid, på gjensidig tillit til og respekt for hverandre, og på deres vilje til å bruke tid og krefter på å opparbeide ny kunnskap og nye erfaringer om verden utenfor de hjemlige sirkler.

Litteratur og kilder

- Barany, M. (2021). «A young man's game»: Youth, gender, play, and power in the personae of mid-twentieth-century global mathematicians. I: K. Niskanen & M. Barany (red.), *Gender, embodiment, and the history of the scholarly personae* (s. 21–53). Cham: Palgrave Macmillan.
- Bergsvik, K.A., Åsrveit, L.E., Zinsli, C. & Olsen, T.B. (2020). Faglig program i arkeologi for Universitetsmuseet i Bergen 2020–2025: Steinalder til og med mellomneolitisk tid (9500–2350 f.Kr). *UBAS: Universitetet i Bergen Arkeologiske skrifter*, nr. 11. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Born, G.V.R. & Banks, P. (1996). Hugh Blaschko, 4 January 1900–18 April 1993. *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, 42, 39–60. <https://doi.org/10.1098/rsbm.1996.0004>
- Ellingsen, G. (2012). *Varme havstrømmer og kald krig. «Bergensstrømmåleren» og vitenskapen om havstrømmer fra 1870-årene til 1960-årene* (Doktoravhandling). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Elvbakken, K.T. (2020). Physiology and hygiene in the history of nutrition science: The Norwegian case 1870–1970. *Social History of Medicine*, 33(1), 288–308. <https://doi.org/10.1093/shm/hky058>
- Elvbakken, K.T. & Lykknes, A. (2016). Relationships between academia, state and industry in the field of food and nutrition: The Norwegian chemist Sigval Schmidt-Nielsen (1877–1956) and his professional roles, 1900–1950. *Centaurus*, 58(4), 257–280. <https://doi.org/10.1111/1600-0498.12138>
- Engelstad, F. (2020). Institutt for samfunnsforskning 70 år. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 61(3), 273–297. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2020-03-06>
- Frølich, N., Borgang Reiling, R., Gunnes, H., Mangset, M., Orupabo, J., Ulvestad, M.E.S., Misje Østbakken, K., Lyby, L. & Hellan Larsen, E.P. (2019). *Attraktive akademiske karrierer? Søkning, rekruttering og mobilitet i UH-sektoren* (NIFU rapport 2019:10). Oslo: NIFU.
- Gieryn, T.F. (2018). *Truth-spots. How places make people believe*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Goksoyr, J. (1996). De ikke-biologiske realfagene. I: N. Roll-Hansen, J. Goksoyr, L.M. Irgens, K.B. Helle, T.I. Bertelsen, R.K. Lie, ... K.H. Teigen, *Universitetet i Bergens historie*. (s. 126–243). Universitetet i Bergen.
- Helle, K.B. (1996). Forskningens rammer. I: N. Roll-Hansen, J. Goksoyr, L.M. Irgens, K.B. Helle, T.I. Bertelsen, R.K. Lie, ... K.H. Teigen, *Universitetet i Bergens historie. Bind II* (s. 306–317). Universitetet i Bergen.
- Helle, K.B., Martinez, A. & Reed, R.K. (2013). *Fra Allégaten via Årstadvollen til Ulrikens fot 1963–2013: 50 år med prekliniske fag og biomedisin ved Universitetet i Bergen*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Haaland, R. (2006). Food, pots and gender. *UBAS: Universitetet i Bergen Arkeologiske skrifter* (s. 333–349). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Johannessen, A.C., Svendsen, E. & Lærum, O.D. (2013). Flora McDonald Hartveit. *Tidsskriftet for Den norske legeforening*, 133(18). <http://doi.org/10.4045/tidsskr.13.1080>
- Kyvik, S., Olsen, T.B. & Vabø, A. (2003). *Postdoktorordningen* (NIFU skriftserie nr. 37/2003). Oslo: NIFU.
- Lebovic, S. (2013). From war junk to educational exchange: The World War II origins of the full-bright program and the foundations of American cultural globalism, 1945–1950. *Diplomatic History*, 37(2), 280–312. <https://doi.org/10.1093/dh/dht002>
- Lykknes, A., Opitz, D.L. & Van Tiggelen, B. (red.) (2012). *For better or for worse? Collaborative couples in the sciences*. Basel: Birkhäuser.
- Mjørnum, A. & Solheim, S. (2019). Feltkurs som læringsform: 50 år med arkeologisk feltutdanning ved Universitetet i Oslo. *Primitive tider. Arkeologisk tidsskrift*, 21, 121–141. <https://doi.org/10.5617/pt.7539>.

- Nilsen, Y. & Vollset, M. (2016). *Vinden dreier: Meteorologiens historie i Norge*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Niskanen, K. (2017). Snille etterfrågers! Rockefeller Foundation, forskarpersona och kön vid Stockholms högskola under mellankrigstiden. *Scandia*, 83(2), 11–40. <https://journals.lub.lu.se/scandia/article/view/17310/15671>
- Royal Society & American Association for the Advancement of Science (2010). *New frontiers in science diplomacy*. Hentet fra <https://royalsociety.org/topics-policy/publications/2010/new-frontiers-science-diplomacy/>
- Stensvand, E. (2014/2015). An academic love story. The Alumni Interview: Randi and Gunnar Håland. *The UiB Magazine 2014/2015*.
- Strand, A.K. (2015). Det litterære begjær. Per Buvik i samtale med Anders Kristian Strand. *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift*, 18(1), 71–82.
- Sümer, S., O'Connor, P. & Le Feuvre, N. (2020). The contours of gendered academic citizenship. I: S. Sümer, P. O'Connor & N. Le Feuvre (red.), *Gendered academic citizenship. Issues and experiences* (s. 1–36). Cham: Palgrave Macmillan.
- Thue, F. (1992). *Empirisme og demokrati: Arne Næss og fremveksten av et norsk institutt for samfunnsforskning: 1939–1950* (Hovedoppgave). Universitetet i Bergen.
- Thue, F. (1996). Det humanistiske fagfeltets historie. I N. Roll-Hansen, J. Goksoyr, L.M. Irgens, K.B. Helle, T.I. Bertelsen, R.K. Lie, ... K.H. Teigen, *Universitetet i Bergens historie. Bind II*. Universitetet i Bergen.
- Thue, F. & Aven, H.B. (2017). *Humanistiske vitenskaper mellom internasjonal excellence og nasjonalt samfunnsoppdrag – Et dilemma i historisk og aktuell belysning. En rapport fra SPS* (HiOA rapport, nr. 1). Hentet fra <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/78>
- Ulvik, R., Farstad, M., Hovig, T., Steensrud, P., Steen, P.A., Nesje, S.B. & Husin, N. (2000). Karl Closs. *Tidsskriftet for Den norske legeforening*, 120(3). <https://tidsskriftet.no/2000/02/nytt-om-navn>
- Vollset, M., Hornnes, R. & Ellingsen, G. (2018). *Calculating the world: The history of geophysics as seen from Bergen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Walker, M. & Saitta, D.J. (2002). Teaching the craft of archaeology: Theory, practice, and the field school. *International Journal of Historical Archaeology*, 6(3), 199–207. <https://doi.org/10.1023/A:1020337204361>
- Wils, K. & Huistra, P. (2020). Scholarly persona formation and cultural ambassadorship: Female graduate students travelling between Belgium and the United States. I: K. Niskanen & M. Barany (red.), *Gender, embodiment, and the history of the scholarly personae* (s. 83–111). Cham: Palgrave Macmillan.
- Wils, K. & Huistra, P. (2021). The exchange programme of the Belgian American Educational Foundation: An institutional perspective on scientific persona formation (1920–1940). *BMGN – Low Countries Historical Review*, 131(4), 112–134. <https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10267>
- Øyen, E. (2010). Fragmenter av et liv på vei inn i sosiologien – 1952–68. *Sosiologisk årbok 2010*, 2, 112–124.